

vatten, gelijk in Den Gulden Winckel is geschied. Het is het oogenblik om het onderzoek naar de waarde van zijn werk, zoowel het kunst-interpreteerende als het sociaal-religieuze, dat zoo breede invloed uitoefende en waarvan blijkbaar voor velen een kracht uitstroomde, te hernieuwen. Het simplistisch vonnis, dat bij geestelijke waarden vervaagde, is ongetwijfeld onvolledig. Een ernstig onderzoek van Havelaars *volledig* werk zal aan het licht moeten brengen, welke waarden daarin verborgen en veronachtzaamd lagen en in welke mate het erkenning en afwijzing verdient.

In dit kort na zijn dood verschenen werk, zijn inleiding op de houtsneden van Masereel, herkent men wederom een persoonlijkheid, waarvan onbestrijdbaar de eerste kenmerken waren een groote menschenliefde en daarmee samengaand, daaruit voorkomend een sterk sociaal roepingsbesef.

ANTHONIE DONKER

RATHENAU ?

Dr. H. GERVERSMAN : WALTHER RATHENAU, DE TRAGEDIE VAN DEN TIJD

W. L. & J. Brusse's Uitgeversmij, Rotterdam 1929

Het was mij niet bekend, dat zulke tragedies nog geschreven werden. Zij zien er uit als tragedies; dat is een slecht teken. Zij zijn — ik heb het bij het lezen van „Rathenau” ervaren — rijk aan die bijzondere figuren, die op het levenstooneel ontbreken, maar op zeker ouderwetsch plankentoneel opschieten als onkruid. Diplomaten met theorieën over menselijkheid, die op een conferentie biechten stamelen. Huisknechts, die filosofheeren, zonder zich daarbij door hun dienstbetrekking gehinderd te voelen. Lieden, die in het geheel niet tragisch zijn, omdat zij uit een banalen duim zijn gezogen.

Het is zeker, dat Rathenau zoo niet geweest is, als dr. Gerversman hem bedenkt. Erger: het is ontoelaatbaar, zulk een Rathenau te bedenken. Voorts is het zeker, dat de ondertitel „tragedie van den tijd” geen zin heeft. Er is geen tragiek en van den tijd bemerkt men niets dan een bloemlezing uit de holste phrasen, die deze onze tijd als een ongelukkige staart achter zich aan sleept. Het stuk van dr. Gerversman is een greep naar het Hoogere, met een hoofdletter. Rathenau is zijn Held, ook met een hoofdletter. Zoo is het waarschijnlijk gekomen, dat zijn Hoogere Held geen voedingssappen van de lagere aarde heeft kunnen bemachtigen, en dat het ons geen oogenblik spijt, dat hij (overigens achter de coulissen) wordt neergeschoten.

Dit werk is zeldzaam rhetorisch en zeldzaam naïef. Het is het werk van iemand, die het best meent met de toekomst onzer wereld, maar

volstrekt gespeend is van beeldende vermogens en psychologisch inzicht, van iemand, die het alledaagsche meent te kunnen ontloopen, door de alledaagschheid op te blazen tot bombast. Er ontstaat onder de pen van dr. Gerversman geen mensch Rathenau, maar een affiche: „Stemt Rathenau, gij bevordert daarmee den Wereldvrede!” Zie zoo'n conferentie in Genua eens aan! Wij recommandeeren den schrijver een bezoek aan één onzer ministeries, om hem wat thuis te laten raken in de atmosfeer van hen, die over onze lotgevallen beslissen. Hij zal dan misschien wat meer waarde gaan hechten aan bodes, dossiers en andere gewichtigheden, die voor een conferentie wel zoo teekenend zijn als lyrisch improviseerende sovjetafgezanten.

„Als een filmster stond hij in den nacht”, zegt dr. Gerversman van Rathenau. Bewijst dit niet, dat dr. Gerversman even weinig vertrouwd is met filmsterren als met beeldspraak?

MENNO TER BRAAK

CHINEESCHE VERHALEN

J. SLAUERHOFF. — HET LENTE-EILAND (KAU-LUNG-SEU)
A. A. M. Stols, Brussel & Maastricht, 1930
(Nr. 2 van de serie „Luchtkasteelen”)

Iedere nieuwe publicatie van den dichter Slauerhoff is als het ware een nieuwe en waardevolle scherf in het grootsch en somtijds grilligwoeste mozaïek, waarmede men zijn kunst zou kunnen vergelijken. Geen enkel boek, geen enkele bundel van dezen auteur is daarom representatief; stuk voor stuk zijn het fragmenten van een groot, en stellig nog onvoltooid geheel (dat wellicht onvoltooid blijven moet; want zulk een werk is niet af te ronden; de geest van den auteur is een verschijnsel, en geen organisme met opkomst, bloei, verval; het waait als het waaien van den wind, en niemand kan het volgen; het ontstaat als een golfstroom, onzichtbaar, en onzichtbaar vervloeit het weer in wilde en oeverlooze wateren . . .)

Zoo heeft dan ook dit laatste boekje „Het Lente-eiland” (door Stols op de bekende fraaie wijze uitgegeven; hoe suggestief die barbaarsche letterteekens op titelblad en omslag!) sterk het karakter van een fragment. Immers, wie verwachten zou, hierin den completeen Slauerhoff terug te vinden, zou worden teleurgesteld. Wel herkent men genoeg wezenstrekken van vroeger werk, maar er hebben zich nieuwe motieven bijgevoegd; en zoo werd het geheel een belangwekkende bijdrage tot het gevarieerd en capricieus oeuvre, dat de dichter, zwervend en zoekend, bezig is te scheppen.

De nieuwe elementen dan, die wij in dit werk aantreffen, worden gevormd door eigenaardige en bekoorlijke bewerkingen (?) van een drietal Chineesche verhalen, waarvan vooral het laatste, beschrij-